

Парначова Н. В., аспірантка, Черкаський державний технологічний університет (Україна, Черкаси), parnachova.n@ukr.net

Начало развития школьного образования украинского меньшинства в Польше в 50–х гг. XX ст. (на материалах еженедельника “Наше слово”)

Исследование процесса развития украинской учебной заведений на территории Польши в 50–х годах XX ст. после начала либерализации в Польше. Проанализированы проблемы школ, отношение украинцев к обучению своих детей на украинском языке. Применяются научные принципы историзма и объективности, историко–хронологический, проблемный и сравнительный методы научного анализа, изучена география распространения школ и их роль в жизни украинского меньшинства в Польше. Определено, что распространение сети украинских школ и пунктов преподавание на украинском языке, несмотря на разрешение польского Министерства образования и активную деятельность Украинского общественно–культурного общества, продвигались медленно.

Ключевые слова: Польша, образование, школа, украинский язык, диаспора, Украинское общественно–культурное общество.

* * *

УДК 94(477.7).27–75“18/19”

Башли М. І., аспірантка кафедри всесвітньої історії, Ізмаїльський державний гуманітарний університет (Україна, Ізмаїл), rita_bashly@mail.ru

МІСЦЕ ПРЕДСТАВНИКІВ БЕССАРАБЬСЬКОГО ДВОРЯНСТВА В ІСТОРІЇ І–ї КИШИНІВСЬКОЇ ЧОЛОВІЧОЇ ГІМНАЗІЇ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)

Незважаючи на те, що історія Бессарабії не відноситься до малодосліджених проблем сучасної історичної науки, до сьогодні залишилася ще низка цікавих питань, пов'язаних з різними аспектами діяльності представників дворянської верхівки в освітянському середовищі. Саме з'ясування місця і ролі бессарабського дворянства в історії розвитку та становлення І–ї Кишинівської чоловічої гімназії присвячена дана публікація.

Одним з надскладних питань, яке постало перед царським урядом після приєднання Бессарабії в 1812 р. до Російської імперії, була необхідність суттєвого підвищення рівня освіченості місцевого населення та особливо його аристократичної частини. В регіоні на початку ХІХ ст. практично були відсутні заклади освіти, більшість дворян отримували домашню освіту, або навчалися за кордоном. Створення середніх закладів освіти в краї, залучення місцевих дворян до цього процесу, популяризація та підтримка благодійних справ в галузі освіти, призначення почесних піклувальників з числа бессарабських аристократів – ось далеко не повний перелік напрямів цієї діяльності. Одним з перших середніх навчальних закладів краю стала І–а Кишинівська чоловіча гімназія, яка була відкрита в 1833 р. Протягом багатьох наступних років гімназія виконувала функції елітного навчального закладу, в якому отримали середню освіту більшість представників дворянського стану регіону. Чимало дворян – випускників цієї гімназії пізніше стали відомими державними, військовими, науковими діячами, присвятивши своє життя служінню Батьківщині.

Ключові слова: Бессарабія, освіта, гімназія, дворяни, піклувальники.

У зв'язку з 1025–річчям історії освіти на теренах нашої держави особливої актуальності набувають питання аналізу історичних витоків різноманітних форм освітянської діяльності. Якщо в загальному контексті питання історії створення та розвитку освітніх закладів представлені більш–менш докладно, багато аспектів в становленні регіональних вишів і середніх навчальних закладів ще потребують уваги з боку дослідників. Не є в цьому відношенні виключенням і територія Бессарабії.

На матеріалах історії І–ї чоловічої Кишинівської гімназії, зібраних та виданих на початку ХХ ст. протоієреєм Миколою Лашковим, авторка даної статті спробувала проаналізувати місце і роль представників дворянської верхівки регіону в становленні цього закладу; оцінити вплив дворян – випускників гімназії на розвиток наукової та політичної думки другої половини ХІХ ст.

Чимало сучасних дослідників торкалися питань розвитку освіти та становлення закладів освіти в південно–західних губерніях Російської імперії другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Останнім часом вийшли роботи українських істориків В. Боброва [1], О. Шевченко [2],

Н. Діанової [3], Т. Єрич[4] в яких докладно розглянуто різноманітні питання з історії розвитку освітніх закладів в регіоні. Приділяють увагу історії становлення освітніх закладів в Бессарабії сучасні молдавські вчені – В. Тарнакін і Т. Соловйова [5], російські – В. Анікін [6], А. Кушко [7] та інші. Однак питання саме місця та ролі місцевого дворянства в історії окремих освітніх закладів Бессарабії ставиться вперше, що робить запропоновану проблематику нашої статті актуальною.

Поразка Російської держави в Східній (Кримській) війні призвела до відокремлення на деякий час бессарабських земель від імперії: до 1878 р. Бессарабія знаходилася в складі Молдавської та Румунської держав. За рішенням Берлінського конгресу територія краю була знову повернута Росії.

Оцінюючи рівень розвитку освіти в цьому регіоні в останній третині ХІХ ст. необхідно зазначити, що Бессарабія була однією з найменш освічених губерній Російської імперії. В краї протягом всього означеного періоду не було жодного вищого навчального освітнього закладу. Кишинівська духовна семінарія, яка фактично поєднувала в собі роль духовного і світського освітнього закладу, тривалий час виконувала роль вишу для регіону. Місцевий аристократичний стан з довірою віднісся до семінарії. Серед перших студентів закладу ми зустрічаємо такі прізвища місцевих дворян: Хіждеу, Никишици, Семіградови тощо [8]. Духовна семінарія дала базову освіту багатьом представникам дворянської верхівки краю та можливість подальшого навчання в університетах різних губерній.

Не в кращому стані знаходилися справи в галузі середньої освіти в регіоні. Наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. в Бессарабії нараховувалося 14 середніх чоловічих навчальних закладів – гімназій та прогімназій, в яких діти місцевих дворян частіше за все отримували освіту. Більшість з них були розташовані в столиці краю – місті Кишиневі (майже 55%), решта в найбільших містах регіону – Акермані, Бельцях, Болграді, Ізмаїлі, Кагулі, Сороках, Хотині.

Проілюструвати кількісний та становий склад учнів цих закладів ми можемо на прикладі відомостей І–ї Кишинівської чоловічої гімназії, які були зібрані протоієреєм Миколою Лашковим. Названий навчальний заклад було відкрито ще 12 вересня 1833 р. Протягом тривалого часу гімназія відігравала видатну роль в духовному житті Бессарабії, об'єднуючи навколо себе кращих представників місцевої еліти. Вихованці гімназії поклали початок багатьом просвітницьким та благодійним закладам, були основними провідниками шляхетних основ в житті бессарабського суспільства, заявили про себе з найкращої сторони далеко за межами Бессарабії [6, с. 68]. Місцеве дворянство з перших днів роботи гімназії брало активну участь в становленні закладу. Так, в червні 1834 р. бессарабський дворянин Карастаки пожертвував гімназії цінну бібліотеку в кількості 2 723 томів книжок різного змісту французькою, грецькою, італійською, румунською мовами.

Щорічно в кожному класі проводилися переводні іспити, а в 7–му класі випускні. Переводні іспити проводилися після канікул, а випускні в червні місяці, щоб дати можливість випускникам вступати до вищих навчальних закладів. Переводні іспити проводилися в присутності директора або інспектора, а також виклада-

чем предмету, а якщо було два викладача, то старший з них. Перед іспитом для кожного предмету оголошувалася докладна програма, розділена на питання.

Учні, що були кращими за навчанням та поведінкою нагороджувалися книгами та почесними листами, але на клас виділялося не більше 2–3 нагород [9, с. 128]. По закінченню гімназії кращі учні нагороджувалися золотою або срібною медаллю та отримували чин 14 класу, якщо вони з постійною відзнакою та поведінкою навчалися всі роки. Імена тих, хто отримав медалі, записувалися золотими літерами на дошці, для збереження пам'яті про вихованців, що “роблять честь закладу, та до спонукання інших”.

За період з 1878 по 1900 рр. середня кількість учнів гімназії коливалася від 664 (у 1880 р.) до 274 (у 1895 р.). Представники шляхетного стану серед вихованців освітнього закладу в середньому становили від 53 до 66 відсотків. Іншими словами – переважна більшість учнів I-ї чоловічої Кишинівської гімназії були дворянами [10, с. 67]. Взагалі чоловіча гімназія була елітним освітнім закладом. Окрім математики та фізики, тут викладали історію, географію, філософію, гігієну. Разом зі стародавніми мовами (грецькою, латиною тощо) юнаки вивчали російську, французьку, німецьку, молдавську мови; музику та хореографію.

Однією з проблем, з якою серед інших стикалося керівництво навчального закладу була слабка виконавча дисципліна як з боку учнів, так і з боку викладачів. Микола Лашков згадує, що систематичними були запізнення та пропуски уроків з боку вчителів закладу – “Існувала практика відправки на уроки до нижчих класів учнів вищих класів”. Дивлячись на вчителів, учні гімназій також не відрізнялися особливою охайністю у відвідування занять. Тому в середині XIX ст. було встановлено офіційну межу пропусків учнів – не більше 100 уроків; при більшому числі пропусків вихованців не допускали до іспитів взагалі. Крім того в закладі застосовувалась практика покарання учнів позбавленням обіду.

В 1902 р. в Кишинівській I-й чоловічій гімназії навчалось 366 учнів, з яких 186 (майже 51%) були дворянами. Це співвідношення на прикладі інших середніх чоловічих навчальних закладів виглядає наступним чином: в Кишинівській II-й гімназії з 342 учнів дворяни становили 193 (56,4%); в Акерманській прогімназії з 269 вихованців – 87 осіб (майже 33%); в Ізмаїльській гімназії з 209 хлопців – 89 (42,6%); в Болградській імені Олександра III гімназії з 269 учнів – 58 осіб (21,6%) репрезентували шляхетний стан. Всього по губернії в 1902 р. у гімназіях і прогімназіях навчалось 1524 юнака, з яких 616 або 40,4% були дворянами [11, с. 46–49].

Жоден навчальний заклад часів Російської імперії не обходився без піклувальників та меценатів. Були свої “помічники” й в I-й Кишинівській гімназії. Серед тих, хто допомагав гімназії були почесні піклувальники дворяни Антон Катаказі, Микола Качулков, Микола Дониц, камергер двору його величності Євген Катаржи, учень гімназії дворянин Михайло Зоті та інші. Серед піклувальників і меценатів ми зустрічаємо й жінок – представниць шляхетного стану. Це М. Катаказі, М. Семіградова, О. Крупенська, В. Лазо, Є. Росет, М. Дунка, Є. Гілевич [12, с. 209–211].

Серед благодійників гімназії був дворянин Василь Карастаті, який ще в першій половині XIX ст. подарував закладу бібліотеку, яка нараховувала 2 633 томи книжок різними мовами. Крім того він виділяв кошти на стипендії для бідних учнів: у середині XIX ст. за його рахунок навчалось 11 учнів. Підтримку учням із збіднілих дворянських родин надавала обласна дворянська організація. У 50-х рр. XIX ст. на кошти губернських дворянських зборів було закуплено обладнання для фізичного кабінету гімназії. Працівники дирекції народних училищ Бессарабської губернії зібрали понад 1 000 руб. та заснували стипендію імені піклувальника округу С. П. Голубцова, яка призначалася по черзі кращим учням гімназій округу. Першим отримав цю стипендію учень Кишинівської гімназії [12, с. 225–227].

Бессарабське дворянство опікувалося подальшою долею випускників гімназії, намагаючись допомогти їм в продовженні навчання в університетах та інститутах Російської імперії. Так, обласний предводитель дворянства князь Кантакузен виплачував стипендії (2 000 руб.) двом учням, які по закінченню курсу гімназії в 1861 р. вступили до Київського університету. Не залишилась осторонь і обласна дворянська організація, яка щорічно виділяла на стипендії для студентів вишів понад 2 200 руб. Існували в закладі персональні та іменні стипендії: О. Главче, К. Янковського (колишнього директора гімназії), Ф. Крупенського (заступника голови Кишинівського окружного суду), К. Ришкан-Дерожинської, К. Чолак, Л. Захарьянова та інші. Кишинівські міська дума щорічно виділяла на стипендію імені Новоросійського генерал-губернатора Коцебу для одного з учнів кишинівської I-ї гімназії – 400 руб. [12, с. 227–229].

У 1882 р. при гімназії було відкрито “Товариство допомоги бідним учням Кишинівської I-ї чоловічої гімназії”, статут якого передбачав надання допомоги нужденним учням гімназії, що полягала в наступному: сплата за навчання; виділення коштів на закупівлю одягу, взуття тощо; субсидії учням, які закінчили гімназію та мають намір вступити до університету. В 1908 р. товариство мало недоторканого капіталу в 5 500 крб.

Крім членських внесків та зборів з концертів, товариству суттєво допомагали благодійники, серед яких ми зустрічаємо вже відомі нам прізвища дворян: І. Є. Катаржи – 2 000 крб., А. Є. Крупенська – 100 крб., Є. А. Ришкан-Дерожинська – 100 крб., М. В. Пуришкевич – 100 крб., К. Д. Кириак – 300 крб., Г. Н. Титинева – 100 крб., А. Я. Лазарев – 50 крб., В. В. Казимір – 100 крб., І. І. Дефто – 100 крб., М. М. Катаказі – 100 крб., А. М. Мануйлов – 100 крб., І. К. Скорделі – 100 крб., Є. А. Бокал – 100 крб. Княгиня Є. О. Вяземська щорічно жертвувала на бідних учнів по 100 крб., А. Н. Крупенська влаштувала виставу, яка зібрала 650 крб. для поповнення бібліотеки гімназії. В 1907 р. товариство витратило на сплату за навчання бідних учнів, закупівлю книг, одягу, наймання квартир понад 600 крб. [12, с. 230–236].

Найбільш популярними вищими навчальними закладами імперії серед дворян – випускників I-ї Кишинівської чоловічої гімназії були Новоросійський, Санкт-Петербурзький, Московський, Харківський університети. Щодо професій, які частіше за все обирали

для себе колишні вихованці гімназії – це вчителі, викладачі, офіцери, юристи, лікарі, інженери.

І-а Кишинівська гімназія з дня свого відкриття користувалася симпатією місцевої аристократії. Єдиному, довгий час, середньому навчальному закладу в Бессарабії, місцеве дворянство приділяло багато уваги, надавало суттєву допомогу, завдяки якій десятки та сотні учнів закінчили гімназію та присвятили своє життя служінню на благо Вітчизни.

Аналіз відомостей про випускників І-ї Кишинівської чоловічої гімназії за 70–90 рр. XIX ст. дозволяє нам назвати прізвища тих, хто став дійсною окрасою бессарабської еліти, уславивши свою Батьківщину досягненнями та подвигами. Це Платон Гейсман – професор академії генерального штабу, начальник дивізії, генерал-лейтенант; Анатолій Крупенський – закінчив С.-Петербурзький університет, був російським послом в Норвегії; Михайло Крупенський – губернський предводитель бессарабського дворянства, камергер двору його величності; Єгор Крупенський – камергер двору його величності, член правління ради селянського державного банку Росії; Олександр Лагоріо – закінчив природничий факультет Дерптського університету, працював директором Варшавського політехнічного інституту та управляючим відділом Міністерства торгівлі та промисловості; Леопольд Сицинський – Кишинівський міський голова; Петро Калінков – закінчив Московський університет, працював начальником відділення департаменту митних зборів міністерства фінансів, видавник російської “Політичної енциклопедії”; Володимир Метельський – директор і хазяїн приватної гімназії в Миколаєві, автор підручників по історії та географії; Володимир Савва – професор Харківського університету; Олександр Маньковський – професор Новоросійського університету; Іван Чорба – професор математики Варшавського університету; Володимир Пуришкевич – випускник Новоросійського університету, філолог, відомий громадський діяч, член II та III Державних Дум; Костянтин Кречунеско – закінчив військово-медичну академію, загинув в Цусимській битві; Пантелеймон Сінадіно – закінчив Київський університет, лікар за спеціальністю, обирався Кишинівським міським головою, член II та III Державних Дум; Володимир Попов – випускник Віденської консерваторії, відомий піаніст [12, с. 230–236].

Бессарабське дворянство брало активну участь в становленні навчальних закладів у регіоні. Розвиток освіти в краї не міг би отримати відповідного рівня без ініціативних та самовідданих людей, не байдужих до долі своєї Батьківщини. Підтримуючі місцеві гімназії та училища фінансово, обіймаючи посади почесних піклувальників цих закладів, бессарабське дворянство сприяло поширенню освіти в краї, формуванню освіченої національної еліти. Чимало випускників І-ї чоловічої Кишинівської гімназії своєю самовідданою працею та служінням на користь науці уславили цей навчальний заклад.

Список використаних джерел

1. Бобров В. Становлення та розвиток гімназій Півдня України (XIX – поч. XX ст.) / В. Бобров // Шлях освіти. – 1998. – № 1.
2. Шевченко О. В. Діяльність бессарабського земства у поширенні народної освіти в другій половині XIX – на початку XX ст. / О. В. Шевченко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/1797/52>

3. Діанова Н. М. Науково-просвітницька діяльність вищого православного духовенства Південної України (кінець XVIII – початок XX ст.): автореф. дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.01 “Історія України” / Діанова Н. М. – Дніпропетровськ, 2013. – 39 с.

4. Єрич Т. Г. Кишинівська духовна семінарія: до історії створення (1813–1823 рр.) / Т. Г. Єрич // Гілея. – К.: ВІР УАН, 2013. – Вип. 73. – С. 17–19.

5. Тарнакин В. Бессарабские истории: историко-краеведческие журналистские расследования / Владимир Тарнакин, Татьяна Соловьева. – Кишинев: Pontos, 2011. – 300 с.

6. Аникин В. Организаторы гимназического образования в Бессарабии / Владимир Аникин // Русин. – 2008. – № 1–2. – С. 67–74.

7. Кушко А. Бессарабия в составе Российской империи, 1812–1917 / Андрей Кушко, Виктор Таки. – Москва: Новое литературное обозрение, 2012. – 392 с.

8. Національний архів Республіки Молдова. – Ф. 88. – Оп. 1. – Спр. 45. Ходатайства дворян внесених в родословную книгу бессарабского дворянства о выдаче им свидетельств, удостоверяющих их дворянское звание (15.05.1820 – 18.05.1904). – 212 арк.

9. Журналы заседаний общепархиального съезда духовенства Кишиневской епархии // Кишиневские епархиальные ведомости. – 1893. – № 18 (15 сентября). – С. 127–132.

10. Обзор Бессарабской губернии за 1880 год / Бессарабский губернский статистический комитет. – Кишинев: Типография Бессарабского губернского правления, 1881. – 163 с.

11. Обзор Бессарабской губернии за 1902 год / Бессарабский губернский статистический комитет. – Кишинев: Типография Бессарабского губернского правления, 1903. – 165 с.

12. Лашков Н. В. Кишиневская областная, впоследствии губернская, ныне Первая гимназия. Историко-статистический очерк за 75-летие ее существования (1833–1908 гг.) / Николай Васильевич Лашков. – Кишинев: Типография Бессарабского губернского правления, 1908. – 585 с.

References

1. Bobrov V. Stanovlennja ta rozvytok gimnazij Pivdnja Ukrai'ny (XIX – poch. XX st.) / V. Bobrov // Shljah osvity. – 1998. – № 1.
2. Shevchenko O. V. Dijal'nist' bessarabs'kogo zemstva u poshyrenni narodnoi' osvity v drugij polovyni XIX – na pochatku XX st. / O. V. Shevchenko. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://vuzlib.com/content/view/1797/52>
3. Dianova N. M. Naukovo-prosvitnyč'ka dijal'nist' vyshhogo pravoslavnoho duhovenstva Pivdennoi' Ukrai'ny (kineč' XVIII – pochatok XX st.): avtoref. dys. ... d-ra ist. nauk: 07.00.01 “Istorija Ukrai'ny” / Dianova N. M. – Dnipropetrovs'k, 2013. – 39 s.
4. Jerych T. G. Kyshyniv's'ka duhovna seminarija: do istorii' stvorenja (1813–1823 rr.) / T. G. Jerych // Gileja. – K.: VIR UAN, 2013. – Vyp. 73. – S. 17–19.
5. Tarnakin V. Bessarabskie istorii: istoriko-kraevedcheskie zhurnalistskie rassledovanija / Vladimir Tarnakin, Tat'jana Solov'eva. – Kishinev: Pontos, 2011. – 300 s.
6. Anikin V. Organizatory gimnazicheskogo obrazovanija v Bessarabii / Vladimir Anikin // Rusin. – 2008. – № 1–2. – S. 67–74.
7. Kushko A. Bessarabija v sostave Rossijskoj imperii, 1812–1917 / Andrej Kushko, Viktor Taki. – Moskva: Novoe literaturnoe obozrenie, 2012. – 392 s.
8. Nacional'nyj arhiv Respubliky Moldova. – F. 88. – Op. 1. – Spr. 45. Hodatajstva dvorjan vnesennyh v rodoslovnuju knygu bessarabskogo dvorjanstva o vydače ym svydetel'stv, udostoverjajushhyh yh dvorjanskoe zvanye (15.05.1820 – 18.05.1904). – 212 ark.
9. Zhurnaly zasedanij obshheparhial'nogo s#ezda duhovenstva Kishinevskoj eparhii // Kishinevskie eparhial'nye vedomosti. – 1893. – № 18 (15 sentjabrja). – S. 127–132.
10. Obzor Bessarabskoj gubernii za 1880 god / Bessarabskij gubernskij statisticheskij komitet. – Kishinev: Tipografija Bessarabskogo gubernskogo pravlenija, 1881. – 163 s.
11. Obzor Bessarabskoj gubernii za 1902 god / Bessarabskij gubernskij statisticheskij komitet. – Kishinev: Tipografija Bessarabskogo gubernskogo pravlenija, 1903. – 165 s.
12. Lashkov N. V. Kishinevskaja oblastnaja, vposledstvii gubernskaja, nyne Pervaja gimnazija. Istoriko-staticheskij ocherk za 75-letie ee sushhestvovanija (1833–1908 gg.) / Nikolaj Vasil'evich Lashkov. – Kishinev: Tipografija Bessarabskogo gubernskogo pravlenija, 1908. – 585 s.

Bashly M. I., postgraduate student Chair of World History, Izmil State University for Humanities (Ukraine, Izmail), rita_bashly@mail.ru

Place Bessarabian representatives of the nobility in the history of the 1-th Chisinau gymnasium (second half of XIX – beginning of XX century)

Despite the fact that the history of Bessarabia isn't among the unstudied problems of modern historical science, till today remained some more the interesting questions connected with various aspects of activity of representatives of nobility of edge in the educational environment. Exactly definition of a place and a role the Bessarabian nobility in the history of creation and development 1th Kishinev masculine gymnasium this publication is devoted.

One of the most difficult issues which it was necessary to solve the imperial government after affiliation of Bessarabia in 1812 to the Russian Empire, there was a need essential increase of level of education of local population and especially its aristocratic part. In the region at the beginning of XIX century practically there were no secondary schools, and most noblemen got education home or studied abroad. Creation of middle educational establishments in the province, bringing in local noblemen to this process, popularization and support of eleemosynary actions is in education, setting of the honoured trustees from a number bessarabian aristocrats – here far not complete list of directions of this activity. One of the first middle educational establishments in the region, became 1th Kishinev masculine gymnasium, that was open in 1833. During many subsequent years a gymnasium executed the functions of elite educational establishment, where got secondary education most representatives of local nobiliary estate. Many noblemen – graduating students of this gymnasium later became well-known statesmen, military, scientific figures that devoted the life to service to Motherland.

Keywords: Bessarabia, education, gymnasium, noblemen, trustees.

Башилы М. И., аспирантка кафедры всемирной истории, Измаильский государственный гуманитарный университет (Украина, Измаил), rita_bashly@mail.ru

Место представителей бессарабского дворянства в истории 1-й Кишиневской мужской гимназии (вторая половина XIX – начало XX в.)

Не смотря на то, что история Бессарабии не относится к числу малоисследованных проблем современной исторической науки, до сего дня остались еще ряд интересных вопросов, связанных с различными аспектами деятельности представителей дворянского сословия края в образовательной среде. Именно определению места и роли бессарабского дворянства в истории создания и развития 1-й Кишиневской мужской гимназии и посвящена данная публикация.

Одним из наиболее сложных вопросов, который пришлось решать царскому правительству после присоединения Бессарабии в 1812 г. к Российской империи, была необходимость существенного повышения уровня образованности местного населения, и особенно его аристократической части. В регионе в начале XIX ст. практически отсутствовали средние учебные заведения, а большинство дворян получали домашнее образование, или учились за границей. Создание средних образовательных заведений в крае, привлечение местных дворян к этому процессу, популяризация и поддержка благотворительных акций в образовании, назначение почетных попечителей из числа бессарабских аристократов – вот далеко не полный перечень направлений данной деятельности. Одним из первых средних учебных заведений в крае стала 1-я Кишиневская мужская гимназия, которая была открыта в 1833 г. На протяжении многих последующих лет гимназия выполняла функции элитного учебного заведения, в котором получали среднее образование большинство представителей дворянского сословия региона. Много дворян – выпускников этой гимназии позднее стали известными государственными, военными, научными деятелями, которые посвятили свою жизнь служению Родине.

Ключевые слова: Бессарабия, образование, гимназия, дворяне, попечители.

* * *

УДК 94(430.1):329.78

Гусева Н. Ю., кандидат исторических наук, доцент кафедры филологических та социальных наук, Київський національний торговельно-економічний університет (Україна, Київ), ng_deutsch@mail.ru

СТУДЕНТСЬКИЙ ПРОТЕСТНИЙ РУХ У ФРН В 1960-Х РР.: СОЦІАЛЬНИЙ РУХ ЧИ “КОНФЛІКТ ПОКОЛІНЬ”?

Висвітлено основні причини виникнення “конфлікту поколінь” як одного з чинників розгортання студентського протестного руху у ФРН в 1960-х рр.; з'ясовано його особливості та характерні риси прояву серед молоді і студентства; розкрито наслідки та вплив “конфлікту поколінь” на суспільно-політичну ситуацію ФРН в цілому.

Ключові слова: Федеративна Республіка Німеччина (ФРН), Західний Берлін, студентський протестний рух, “конфлікт поколінь”, “сексуальна революція”, “суспільство споживання”, “суспільство добробуту”, націонал-соціалістичне минуле.

Проблема конфліктів у стосунках “батьків” і “дітей” може розглядатися як взаємодія зустрічних потоків інформації і діяльності, як особливості передання культурних цінностей від покоління до покоління. Але через різницю у життєвому і культурно-історичному досвіді, проблема “конфлікту поколінь” існуватиме завжди, зміст, гострота суперечностей якої набуває особливого, конкретно-історичного характеру.

Конфліктність у стосунках поколінь найчастіше наростає в революційні епохи руйнування традиційних зв'язків між генераціями батьків і дітей. Способи подолання конфлікту пов'язані зі соціально-класовою неоднорідністю суспільства, з ідейно-духовною роз'єднаністю. Тривалість і особливості “конфлікту поколінь” залежать від значущості змін, від швидкості історичного оновлення [5, с. 162].

Увага до проблеми “конфлікту поколінь” стала особливо актуальною у всьому світі, у зв'язку з піднесенням молодіжного і студентського руху в 1960-х рр. Існує декілька тлумачень цього феномена: бунт, молодіжна революція, контркультурна акція і навіть “політичний карнавал”. Згідно з інформацією експертів ООН, в це десятиліття революційні виступи молоді відбулися більше як у 50-ти країнах світу [5, с. 165].

Однією з таких країн, де “конфлікт поколінь” став важливим чинником розгортання студентського протестного руху в 1960-х рр., стала Федеративна Республіка Німеччина, де з боку старшого покоління цей конфлікт характеризувався існуванням широкого політичного досвіду, а з боку молодого – повною відсутністю політичного усвідомлення.

Проблема “конфлікту поколінь” знайшла своє адекватне відображення у німецькій історіографії, а також деякі його аспекти – в працях вітчизняних дослідників, але через призму тогочасного кута зору, певної ідеологізації, що становлять бар'єр у сучасному дослідженні.

Окремі аспекти проблеми “конфлікту поколінь” дослідив в своїх працях радянський науковець П. Решетов [3; 4], який здійснив спробу аналізу причин та вказав всі “за” і “проти” цього конфлікту та його вплив на молодь, зокрема на молодь ФРН. В інших праці колективу радянських авторів “Спадковість поколінь як соціологічна проблема” [2], висвітлюються об'єктивні основи та характерні риси спадковості в розвитку суспільства у зв'язку зі зміною поколінь, місце і роль спадковості поколінь в суспільстві.

Дослідження німецьких науковців з даної проблематики заслуговують великої уваги, в основу яких лягли архівні документи та, які містять багатий фактичний матеріал.

Серед німецьких науковців, які досліджували непорозуміння між старшим та молодим поколіннями, були В. Яйде [17], Р. Альберг [6], Д. Бааке [8], Т. Кастнер [9], Л. Рольке [18], С. Детлеф [10], Д. Зігфрід [20], В. Холльштейн [16], Р. Гроссарт-Матисек [15], Х. Вайсс [22], які стверджували, що одними з детермінант формування молоді були так звана “сексуальна революція”, атмосфера у сім'ї та методи виховання, що дозволило проаналізувати її психологічний стан та те, що нею керувало в демонстраціях 1960-х рр.

Окремо варто виділити працю А. Гетца [14], в якій автор проводить паралель між духом 1968 р. та настроями 1933 р., тобто часом, коли влада була захоплена